

SUVALKIJA SŪDUVA

TERRA PUBLICA

SUVALKIJA
SŪDUVA

SUVALKIJA SŪDUVĀ

TERRA PUBLICA

DĖKOJAME SPECIAL THANKS TO

PAGRINDINIAI RĖMĖJAI
PRINCIPAL SPONSORS

Marijampolės savivaldybė
Marijampolė Municipality

KREDITO UNIJA
ZANAVYKŲ BANKELIS

RĖMĖJAI
SPONSORS

Kazlų Rūdos savivaldybės administracija
Kazlų Rūda Municipality Administration

ENERGOCLEAN
VALYMO PASLAUGOS

CONSOLIS

SWETRAK

KASTA

Tekstų autoriai / Text authors: Vitalija Filipova, Laima Grigaitytė, Benjaminas Mašalaitis, Ieva Metlovaitė, Selemonas Paltanavičius, Asta Raškevičiūtė
Recenzantai ir konsultantai / Reviewers and consultants: Rolandas Gustaitis, Valentinas Jazerskas, Asta Leskauskaitė, Nijolė Marcinkevičienė, Asta Raškevičiūtė, Eglė Stebulienė, Kęstutis Subačius, Asta Vandytė

Vertėjai / Translators: Rasa Salatkienė, Rasa Tarabildienė, Modestas Žemaitukas
Anglų kalbos redaktoriai / English language editors: Stephen Dean, Francis Whyte

© Visos teisės saugomos

Leidykla „Terra Publica“ draudžia be rašytinio sutikimo perspausdinti šio leidinio tekstus ir iliustracijas. Draudžiama leidinį ar jo dalis skenuoti, kopijuoti ar kelti į skaitmenines laikmenas, draudžiama naudoti mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais jį viešai paskelbiant ar padarant viešai prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose. Draudžiama atgaminti ir platinti knygą ar jos dalis spausdinta, elektronine ar bet kuria kita forma, įskaitant, bet neapsiribojant vien platinimu internete, naudojimu komercinėje veikloje.

© All rights reserved

The publisher „Terra Publica“ reserves the right to prohibit the reprinting of any of the text and illustrations of this publication without prior consent of the publisher. It is prohibited to scan, copy the publication or its sections, transfer it to digital files, or use it for scientific research or personal study purposes while making it accessible to the public through the computer networks in the corresponding library terminals, educational institutions, museums and archives. It is prohibited to reproduce and distribute the book or its sections in printed, electronic or any other form, including, but not limited to, distribution over the Internet and commercial use.

© Leidykla „Terra Publica“, 2016

© Vitalija Filipova, Laima Grigaitytė, Benjaminas Mašalaitis, Ieva Metlovaitė, Selemonas Paltanavičius, Asta Raškevičiūtė, 2016

© Rasa Salatkienė, Rasa Tarabildienė, Modestas Žemaitukas, Stephen Dean, Francis Whyte, 2016

TERRA PUBLICA

Išleido / Published by VšĮ „Terra Publica“
Jaunimo a. 2, LT-50117 Kaunas
Tel.: (8 37) 32 88 20, 8 612 78 020
info@terrapublica.lt
www.terrapublica.lt

ISBN 978-609-473-003-0

Marijampolės Petro Kriaučiūno
viešoji biblioteka (Vytauto g. 20)
Informacijos skyrius Nr. 70
Invent. Nr. 1613449

CONTENTS

Suvalkija (Sūduva)

Preface / 8

About Lithuania / 10

Native land / 16

History of the region / 18

Archaeology / 26

Landscape and nature / 32

Language / 42

Famous people / 46

Lifestyle / 52

Traditions / 54

Culinary heritage / 60

National costume / 68

Traditional architecture / 74

Crafts / 80

Culture / 88

Theatre / 90

Music / 100

Literature / 106

Sports / 112

Celebrations and events / 120

Cities and towns / 134

Cities / 136

Towns / 162

Yesterday, today, tomorrow / 174

Economy / 176

Business and companies / 180

Agriculture / 186

Sightseeing attractions / 190

List of illustrations / 214

Suvalkija (Sūduva)

Pratarmė / 8

Apie Lietuvą / 10

Gimtasīs kraštas / 16

Regiono istorija / 18

Archeologija / 26

Kraštovaizdis ir gamta / 32

Kalba / 42

Žymūs žmonės / 46

Gyvenimo būdas / 52

Papročiai / 54

Kulinarinis paveldas / 60

Tautinis kostiumas / 68

Tradicinė architektūra / 74

Amatai / 80

Kultūra / 88

Teatras / 90

Muzika / 100

Literatūra / 106

Sportas / 112

Šventės ir renginiai / 120

Miestai ir miesteliai / 134

Miestai / 136

Miesteliai / 162

Vakar, šiandien, rytoj / 174

Ekonomika / 176

Verslas ir įmonės / 180

Žemės ūkis / 186

Lankytini objektai / 190

Iliustracijų sąrašas / 214

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS / LIST OF ILLUSTRATIONS:

V – viršuje, VK – viršuje kairėje, VD – viršuje dešinėje, M – viduryje, A – apačioje, AK – apačioje kairėje, AD – apačioje dešinėje, K – kairėje, D – dešinėje

Vytautas Kandrotas: 56, 64, 66–67, 84, 102 (D), 122, 137 (A), 138 (A), 142 (V), 145 (V), 146 (A), 148–149, 156, 164, 168 (V), 177, 191, 194–197, 198 (VK), 199–201, 204–206, 207 (V), 208–210; Gintaras Kandrotas: 16–17, 25, 30, 76, 141, 142 (A), 145 (A), 146 (V), 150–153, 167, 168 (A), 178, 185, 198 (A), 207 (A); Irena Segevičiūtė-Tamulynienė: 15, 34–36, 52–53, 59, 81, 85, 111, 119, 124, 127, 133; Selemonas Paltanavičius: 29, 33–35, 39 (K), 41, 77; Vytenis Skroblas: 38, 40, 128, 129 (A), 130 (VK), 130 (VD), 174, 198; Antanas Beniulis: 129 (V), 130 (A), 211; Šarūnas Martišius: 155, 203; Vidmantas Mickevičius: 28; Romas Petruneckas: 51 (AK); Irmantas Sederevičius: 51 (D); Marina Šurnienė: 75; Ivan Balderamo: 102 (VK); UAB „Ekotechnologijos“: 189 (V); Valentinas Jazerskas: 86; Dainius Čėpla: 160; Artūras Moisiejenko: 105; Laima Grigaitytė: 121, 123; Paulius Kulbis: 125; Rimantas Abromas: 134–135; Lietuvos nacionalinis muziejus: 11, 21 (K), 57, 78–79, 109; Kauno technologijos universiteto Retų spaudinių grupė: 12 (D); Marijampolės Petro Kriaučiūno viešoji biblioteka: 22; Vištyčio Petro Kriaučiūno vidurinės mokyklos kraštotyros muziejus: 23; Marijampolės kraštotyros muziejus: 24, 27, 31 (A), 72 (VD), 73, 83, 116, 154, 187; Lietuvos prezidento K. Griniaus memorialinis muziejus: 31 (V); VĮ Prienų miškų urėdija: 37; Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka: 44 (VD); Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas: 45; VšĮ „Terra Publica“ archyvas: 43, 44 (VK), 47 (V), 47 (AD); Edgaro Montvido archyvas, fot. Monika Penkutė: 50; Marijampolės savivaldybės administracija, fot. Egidijus Jankauskas: 51 (VK); VšĮ „Mūsų savaitė“ archyvas: 55; Vaidas Baranauskas: 57; Kazlų Rūdos savivaldybės kultūros centro metraštis: 62–63, 65; Lietuvos liaudies kultūros centras: 69–71, 72 (VK); Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus: 78–79, 82; Marijampolės dramos teatras: 88–89, 91–95; Tautkaičių klijimo teatras „Gegnė“: 96–97; Lekėčių mėgėjų teatras: 98; Vilkaviškio kultūros centro teatras „Gluosnė“: 99; Marijampolės muzikos mokykla: 101, 103; www.patefonas.lt archyvas: 104; Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka: 107 (K); Salomėjos Nėries memorialinis muziejus: 107 (VD); V. Mykoliaičio-Putino memorialinio buto-muziejaus fondai: 107 (AD); Maironio lietuvių literatūros muziejus: 108; Petro Kaminsko archyvas: 138 (V), 159; Marijampolės profesinio rengimo centro archyvas: 179, 188; Jono Basanavičiaus gimtinės archyvas: 192–193; Laimos Lapkauskaitės archyvas: 102 (AK); Luanos Masienės archyvas: 110 (K); Editos Lepšienės archyvas: 110 (D); Gerda Žibūdaitė: 113; BC „Sūduva“ archyvas: 114; BC „Sūduva-Mantinga“ archyvas, fot. Modestas Gailiūnas: 115; FK „Sūduva“ archyvas: 117; Marijampolės aeroklubo archyvas: 118; Gelgaudiškio

kultūros centro archyvas: 126; „Balto kluono“ klubo narių archyvas: 131; Paežerių dvaro festivalio archyvas: 132; UAB „Fotospektras“: 137 (V); Šešupės euroregiono turizmo informacijos centras: 159 (A); Griškabūdžio bendruomenės centras, fot. Vita Gudynaitė-Arlickienė: 163; Kazys Mikalauskas: 171; „Arvi“ archyvas: 181; „Mantinga“ archyvas: 182 (VD, K); UAB „ALGA“ archyvas: 182 (AK); „Marijampolės pieno konservai“ archyvas: 183–183; Vilkaviškio rajono Suvalkijos (Sūduvos) kultūros centras: 202; Shutterstock.com: Matthew J Thomas / ID: 369657209: 39 (D); Shutterstock.com: branislavpudar / ID: 205350004: 189 (A); Europe about 1560 / William R. Shepherd / The Historical Atlas by William R. Shepherd, 1923. Wikimedia, Creative commons: 12 (VD); The Union of Lublin / Image taken by Maciej Szczepańczyk / Lublin. Wikimedia, Creative commons: 13; Coat of arms Buttler III of polish noble families / Projekt graficzny: Tadeusz Gajl / erbarz polski od średniowiecza do XX wieku, Tadeusz Gajl, Gdańsk 2007. Wikimedia, Creative commons 19 (VD); Treaty of Dovydiškės between Jogaila and Teutonic Order / Jogaila and the Teutonic Knights / Scan from A. Bumblauskas, „Senosios Lietuvos istorija 1009–1795“. Wikimedia, Creative commons: 19 (VK); The boasted crossing of the Niemen, at the opening of the campaign in 1812, by Napoleon Bonaparte / John Heaveside, Waterloo Clark, Dubourg / McGill University Libraries. Wikimedia, Creative commons: 20; Representation of Ptolemy / Unknown author / Reproduction is reproduced from Popular Science Monthly Volume 78. Wikimedia, Creative commons: 21(D); Dr. Jonas Basanavičius. One of the signatories of Lithuanian independence act. / Aleksandras Jurašaitis / 1905 / Lietuvos nacionalinis muziejus. Wikimedia, Creative commons: 47 (AK); Petras Leonas, member of State Duma of the Russian Empire, Lithuanian lawyer, minister, professor. / Adomas Kliučinskis / Lietuvos albumas. Wikimedia, Creative commons: 47 (AV); Jerzy Matulewicz / Unknown author / Narodowe Archiwum Cyfrowe, Sygnatura: 1-R-128. Wikimedia, Creative commons: 48; Petras Kriaučiūnas, Lithuanian book smuggler / Unknown author / Unknown source. Wikimedia, Creative commons: 49.

I viršelyje panaudotos nuotraukos: Lietuvos liaudies kultūros centro nuotrauka ir Suvalkijos (Sūduvos) etnografinio regiono herbas (Lietuvos heraldikos komisijos 2015 m. balandžio 2 d. suderinti ir patvirtinti Suvalkijos (Sūduvos) etnografinio regiono heraldiniai simboliai, kuriuos sukūrė dailininkas Rolandas Rimkūnas). IV viršelyje panaudotos nuotraukos: Gintaro Kandrotas (K), Irenos Segevičiūtės-Tamulynienės (D).

DĖKOJAME / SPECIAL THANKS TO:

Rimantui Abromui
UAB „ALGA“
UAB „Arvi“
Ivan Balderramo
Antanui Beniuliui
Petrui Blaževičiui
Laurai Cassi
Dainiui Čėplai
Stephen Dean
UAB „Ekotechnologijos“
Vitalijai Filipovai
UAB „Fotospektras“
Modestui Gailiūnui
Gelgaudiškio kultūros centrui
Laimai Grigaitytei
Griškabūdžio bendruomenės centrui
Vitai Gudynaitei-Arlickienei
Rolandui Gustaičiui
Valentinui Jazerskui
Virginijui Jociui
Jono Basanavičiaus gimtinei
Petrui Kaminskui
Gintarui Kandrotui
Vytautui Kandrotui
Kauno technologijos universiteto
Retų spaudinių grupei
Kazlų Rūdos kultūros centrui
Kazlų Rūdos savivaldybės kultūros
centro metraščiui
Klubui „Baltas kluonas“
Laimai Kraukšlienei
Pauliui Kulbiui
Laimai Lapkauskaitei

Lekėčių mėgėjų teatrui
Astai Leskauskaitei
Lietuvių literatūros ir tautosakos institutui
Lietuvos liaudies kultūros centrui
Lietuvos nacionalinei Martyno
Mažvydo bibliotekai
Lietuvos nacionaliniam muziejui
Lietuvos prezidento K. Griniaus
memorialiniam muziejui
Maironio lietuvių literatūros muziejui
UAB „Mantinga“
Nijolei Marcinkevičienei
Marijampolės aeroklubui
Marijampolės dramos teatrui
Marijampolės kraštotyros muziejui
Marijampolės muzikos mokyklai
Marijampolės Petro Kriaučiūno
viešajai bibliotekai
UAB „Marijampolės pieno konservai“
Marijampolės profesinio rengimo centrui
Marijampolės sporto mokyklai
Šarūnui Martišiui
Benjaminui Mašalaičiui
Vidmantui Mickevičiui
Kaziui Mikalauskui
Artūrai Moisiejenko
Edgarui Montvidui
„Musicus ictus“
VšĮ „Mūsų savaitė“
Nacionaliniam M. K. Čiurlionio
dailės muziejui
Selemonui Paltanavičiui
Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės
viešajai bibliotekai

Romui Petruneckui
VĮ Prienų miškų urėdijai
Astai Raškevičiūtei
Rasai Salatkienei
Salomėjos Nėries memorialiniam
muziejui
Irmantui Sederevičiui
Irenai Segevičiūtei-Tamulynienei
Gintarui Skamaročiui
Vyteniui Skroblui
Eglei Stebulienei
Kęstučiui Subačiui
BC „Sūduva-Mantinga“
BC „Sūduva“
FK „Sūduva“
Šešupės euroregiono turizmo
informacijos centrui
Marinai Šurnienei
Rasai Tarabildienei
Tautkaičių klijimo teatrui „Gegnė“
Astai Vandytei
Vilkaviškio kultūros centro
teatrui „Gluosnė“
Vilkaviškio krašto muziejui
Vilkaviškio rajono Suvalkijos
(Sūduvos) kultūros centrui
Vincui Mykolaičio-Putino
memorialiniam butui-muziejui
Vištyčio Petro Kriaučiūno vidurinės
mokyklos kraštotyros muziejui
Vištyčio regioninio parko direkcijai
Franciui Whyte
Modestui Žemaitukui
Gerdai Žibūdaitei

Su-108 Suvalkija. Sūduva – Kaunas: 2016.

„Suvalkija. Sūduva“ – tai knyga apie turtingą, plačių lygumų ir derlingų žemių kraštą, kuriame gyvena darbštūs, kūrybingi ir žemės turtus puoselėjantys žmonės. Knygoje skaitytojams atskleidžiamas regiono savitumas ir išskirtinumas: istorija, kraštovaizdis ir gamta, kalba, papročiai, žymūs žmonės. Supažindinama su krašto kultūra, Suvalkijos (Sūduvos) miestais ir miesteliais, čia plėtojama verslais, žemės ūkiu, išskirtiniais krašto lankytiniais objektais.

UDK 908(474.5)

Tekstų autoriai / Text authors: Vitalija Filipova (60–67), Laima Grigaitytė (15, 42–45, 90–133, 176–188), Benjaminas Mašalaitis (18–30, 46–51, 54–59, 68–87, 136–173), Ieva Metlovaitė (190, 194, 204), Selemonas Paltanavičius (32–41), Asta Raškevičiūtė (192, 199, 202, 206, 208, 210)

Vertėjai / Translators: Rasa Salatkienė (10–15), Rasa Tarabildienė (199, 202, 206, 208, 210), Modestas Žemaitukas (5–9, 16–191, 193–195, 200–201, 203–205, 207–209, 211)

Anglų kalbos redaktoriai / English language editors: Stephen Dean (10–15), Francis Whyte (5–9, 16–211)

Redaktorė / Editor Ieva Metlovaitė

Kalbos redaktorė / Lithuania language editor Jovita Martišiūtė

Maketuotoja / Layout designer Vilmantė Pakštienė

LATGA-A atstovaujamų autorių kūriniai (LATGA-A, VILNIUS, 2016) / Works of the authors represented by LATGA-A (LATGA-A, VILNIUS, 2016):

Sulptorius / Sculptor Kęstutis Balčiūnas. „Katės“, 2013, p. 152

TERRA PUBLICA

Išleido / Published by VšĮ „Terra Publica“

Jaunimo a. 2, LT-50117 Kaunas

Tel.: (8 37) 32 88 20, 8 612 78 020

info@terrapublica.lt

www.terrapublica.lt

Spausdino / Printed by UAB „BALTO print“

Ūtenos g. 41A, LT-08217 Vilnius

Tel. (8 5) 210 1111

www.baltoprint.lt

ISBN 978-609-473-003-0

Savas kraštas – amžina tapatumo žymė, liekanti žmoguje visam jo gyvenimui, nepriklausomai nuo to, ar ją gavo gimdamas, ar likimo nublokštas į tą vietą, kurią pavadino sava. Savas kraštas yra visa Lietuva, nors vis tik širdis smarkiau plaka vienam iš penkių jos etnografinių regionų. Tam, kuriame visam gyvenimui yra įspaustos vaikystės pėdos, tam, kuris išleido į gyvenimą, į tą platų pasaulį. Suvalkija, Sūduva (nesibaigiantis ginčas, netylančios diskusijos, kaip teisingiau vadinti šį regioną) yra tapatumo žymė, einanti per laiko vartus daugybę metų poetų apdainuotomis lygumomis, braukianti vasarokaitos prakaitą nuo žemdirbio kaktos, niūriai tylinti pilkapių užmarštyje ir garsiai šaukianti šiuolaikinio pasaulio triukšme.

Laima Grigaitytė

One's native land is an eternal mark of identity, which stays with a man for his whole life, independently of whether he obtained it through birth or was thrown by fate into a place that he calls his own. Our native land is the whole of Lithuania, but one's heart beats faster for one of the five ethnographic regions. Suvalkija, Sūduva (there are never-ending discussions which name should be given to this region), is such a mark of identity, passing through the gates of time across plains celebrated by poets in songs, a mark which sweeps the sweat of summer heat from the farmer's brow, which maintains a gloomy silence in the quiet of the barrows and shouts loudly in the noise of the contemporary world.

Laima Grigaitytė

TERRA PUBLICA

Išleido / Published by
VĮ „Terra Publica“
Jaunimo a. 2, LT-50117 Kaunas
Tel.: (8 37) 32 88 20, 8 683 64 336
info@terrapublica.lt

• INTERNETU PIRKTI PIGIAU IR PATOGIAU!

www.terrapublica.lt

ISBN 978-609-473-003-0

9 786094 730030 >